

Berg Alban (1885-1935)

Jest obok [Arnolda Schönberga](#) i [Antona Weberna](#) głównym przedstawicielem tzw. II szkoły wiedeńskiej w muzyce i jednym z najciekawszych kompozytorów swoich czasów

Ojciec Berga, Conrad, był bogatym biznesmenem i właścicielem wielu nieruchomości w Wiedniu oraz posiadłości w Karyntii, znanej jako Berghof. Jego matka prowadziła sklep z dewocjonaliami. Gdy ojciec zmarł w 1900 roku, rodzina musiała się zmierzyć z kłopotami finansowymi, a sam Alban (ur. 9 lutego 1885 roku w Wiedniu) stratę tę odczuł bardzo boleśnie. Zaniedbał naukę i musiał powtórzyć dwie klasy w gimnazjum. Muzyki uczył się w domu, grał na [fortepianie](#) i spontanicznie komponował, ale nie miał dalszych perspektyw edukacyjnych. Po ukończeniu szkoły podjął więc pracę stażysty w służbie cywilnej. Jego sytuacja zmieniła się dopiero wówczas, gdy w 1904 roku został prywatnym uczniem [Arnolda Schönberga](#). Pod jego kierunkiem zdobył nie tylko niezbędną wiedzę w zakresie harmonii, [kontrapunktu](#) i podstaw kompozycji, ale też zyskał w Schönbergu starszego przyjaciela i doradcę w najróżniejszych życiowych sprawach.

Berg szybko przyswoił nie tylko ogólne zasady kompozytorskiego rzemiosła, ale też eksperymentalne strategie twórcze swego mistrza. Świadectwem przemian jego stylu są wczesne [pieśni](#), [Sonata fortepianowa](#) op. 1, [Vier Lieder](#) op.2 i [Kwartet smyczkowy](#) op.3. O ile pierwsze dwa dzieła napisane zostały jeszcze w języku [romantycznym](#), to dwa ostatnie są już [atonalne](#) i podejmują pomysł Schönberga, by dzieło muzyczne oprzeć na jednej, stale rozwijającej się idei muzycznej.

Po siedmiu latach, w 1911 roku, Berg zakończył formalnie studia u Schoenberga, gdyż ten wyjechał do Berlina. Relacja między mistrzem a uczniem była jednak trwała, prowadzili ożywioną korespondencję, brali też udział we wspólnych przedsięwzięciach artystycznych. W tym samym roku kompozytor ożenił się z Heleną Nahowski.

W 1913 roku w atmosferze skandalu, odbyła się premiera jego *Altenberg Lieder* (5 pieśni na orkiestrę do słów wiedeńskiego poety, Petera Alenberga) op. 4, pod dyktando Schönberga. Ze względu na „obraźliwą poezję” doszło wówczas do zamieszek, zakończonych interwencją policji i aresztowaniem organizatorów koncertu.

W 1914 roku zainteresował się Berg kolejnym kontrowersyjnym tekstem literackim — sztuką Georga Büchnera *Woyzeck*, który stał się podstawą jego słynnej ekspresjonistycznej opery. To opowieść o żołnierzu, który morduje swą kochankę. Niezwłoczne podjęcie pracy nad dziełem uniemożliwiła wojna — w 1915 roku Berg został powołany do armii, ale ze

względu na zły stan zdrowia przesunięto go na stanowisko biurowe. Do *Wozzecka* (taki tytuł nosiła [opera](#)) powrócił kompozytor w 1917 roku i ukończył go po 5 latach, publikując [partyturę](#) z pieniądze pożyczone od siostry. Zadedykował je Almie Mahler, która spłaciła ten dług.

Wystawienie opery nastręczyło jeszcze większych kłopotów, gdyż teatry nie chciały podejmować ryzyka na rzecz słabo znanego kompozytora, a jego dzieło zdawało się za zbyt trudne, ze względu atonalny język muzyczny. Dopiero w 1924 roku, gdy Erich Kleiber, dyrektor berlińskiej Staatsoper, usłyszał fragmenty *Wozzecka* w formie [suity](#) koncertowej, zdecydował się wystawić operę w całości. Premiera miała miejsce w grudniu 1925 roku i okazała się sukcesem. Berg zyskał międzynarodowy rozgłos i dochód, który umożliwił mu skoncentrowanie się na pracy kompozytorskiej. W kolejnych latach powstał *Kammerkonzert* (*Koncert kameralny*, 1925 r.) na [skrzypce](#), fortepian i 13 instrumentów dętych oraz *Lyrische Suite* (*Suita liryczna*, 1926 r.) na kwartet smyczkowy. W utworach tych użył techniki [dodekafonicznej](#), nowej metody kompozytorskiej wynalezionej przez Schoenberga.

Alban Berg, Kammerkonzert

W 1928 roku Berg rozpoczął pracę nad kolejną operą. Tym razem na podstawie sztuk Franka Wedekinda, których bohaterką była Lulu — kobieta fatalna. Jej ukończenie utrudniały Bergowi liczne podróże kompozytorskie i inne twórcze wyzwania. Po 1933 roku wykonywano jednak jego dzieła coraz rzadziej, gdyż naziści uznali je za przykłady „kulturowego bolszewizmu”. Będący w trudnej sytuacji materialnej kompozytor z radością przyjął zamówienie na koncert [skrzypcowy](#) od amerykańskiego skrzypka Louisa Krasnera. Napisał go latem 1935 roku, poświęcił zaś *pamięci Anioła* — zmarłej córce Almy Mahler i Waltera Gropiusa, 18-letniej Manon. Nie zdążył jednak zorkiestrować ostatniego aktu swej *Lulu*. W listopadzie ukąsił go jakiś owad, wokół rany utworzył się ropień, który z kolei wywołał zatrucie krwi i doprowadził do przedwczesnej śmierci kompozytora (zm. 24 grudnia 1935 roku).

dr hab. Iwona Lindstedt

Ciekawostki

Opera *Lulu* w wersji dwuaktowej doczekała się premiery w 1937 roku, w Zurychu. Wdowa po Albanie, Helena, skutecznie powstrzymywała wszelkie próby dokończenia dzieła i dopiero po jej śmierci, w 1976 roku austriacki kompozytor Friedrich Cerha, uzupełnił tę partyturę.

Berg był wielkim entuzjastą wszystkiego, co nowoczesne. Uwielbiał oglądać filmy i interesował się jazzem.